

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

КАФЕДРА СТАТИСТИКИ

**НАУКОВІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ
НА МАКРО-, МЕЗО- ТА
МІКРОЕКОНОМІЧНОМУ РІВНЯХ**

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
НА МІЖНАРОДНІЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**СЕКЦІЯ
«СТАТИСТИЧНІ МЕТОДИ ОЦІНКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ КРАЇНИ І РЕГІОНІВ»**

ОДЕСА 2015

УДК 311.213.3:330.34
ББК 65.051

Статистичні методи оцінки соціально-економічного розвитку країни і регіонів. Міжнародна науково-практична конференція «Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях», Одеса 22-23.04.2015. Одеса, ОНЕУ. – 2015. – 41 с.

Автори:

Підгорний А.З. – к.е.н., професор, завідувач кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Вітковська К.В. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Милашко О.Г. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Ольвінська Ю.О. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Погорелова Т.В. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Самотоєнкова О.В. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Семенова К.Д. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Тарасова К.І. – к.е.н., викладач кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Піскун А.В. – викладач кафедри статистики Одеського національного економічного університету

У тезах доповідей наводяться результати дослідження науковців кафедри статистики щодо застосування сучасних статистичних методів для оцінки соціально-економічних процесів в Україні і окремих регіонах. Висновки та рекомендації авторів можуть бути корисними для викладачів, аспірантів і студентів, які займаються аналізом процесів, що відбуваються в суспільстві та економіці країни.

ЗМІСТ

Милашко О.Г. Індексний аналіз факторів туристичної діяльності.....	4
Погорєлова Т.В. Статистичний моніторинг фінансових результатів економічної діяльності Одещини	8
Самотоєнкова О.В. Статистичні аспекти дослідження ринку енергоресурсів в Україні.....	12
Ольвінська Ю.О. Проблеми соціально-економічного розвитку країн Євросоюзу	18
Вітковська К.В., Підгорний А.З. Методичні аспекти розрахунку втрат життєвого потенціалу населення на регіональному рівні.....	22
Семенова К.Д. Проблеми статистичного методу оцінювання ризиків на підприємствах	26
Тарасова К.І. Використання статистичної методології в оцінюванні внутрішніх ризиків підприємств	31
Піскун А.В. Основні макроекономічні пропорції України.....	37

СТАТИСТИЧНИЙ МОНІТОРИНГ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОДЕЩИНИ

Ефективне оцінювання та управління фінансовою діяльністю підприємств потребує безперервного процесу спостереження та аналізу фінансових результатів на всіх етапах їх формування, оскільки фінансові результати відображають мету підприємницької діяльності та є ключовими під час визначення її доходності. Тому регулярне вивчення фінансових результатів підприємств становиться задачею рівня регіональної економіки та статистики, що й визначає актуальність дослідження.

У сучасній літературі існує багато точок зору на моніторинг фінансових результатів [1], [2], [3]. На наш погляд всебічно охоплює та розкриває суть цього поняття таке визначення. Моніторинг – комплекс наукових, технічних, організаційних та інших засобів, які забезпечують систематичне спостереження за станом та тенденціями розвитку природних, техногенних та суспільних процесів.

Під час розгляду та обґрунтуванні сутності моніторингу багато вчених розглядають його як функцію управління, як складову менеджменту. Однак деякі спеціалісти, М.В. Пугачева, В.К. Галіцин, Н.О. Парфенцева та інші, вважають моніторинг специфічним методом статистики. Цієї точки зору дотримується і автор дослідження, що визначило методологічні принципи його проведення. Стосовно категорій «фінансовий моніторинг» та «моніторинг фінансових результатів» відмітимо, що останній є складовою частиною фінансового моніторингу та розглядається у вузькому сенсі слова.

Наведемо алгоритм моніторингу фінансових результатів економічної діяльності Одещини, який складається з наступних етапів:

1. Збір інформації про фінансові результати підприємств регіону та формування бази даних.
2. Групування і узагальнення інформації про фінансові результати підприємств регіону.
3. Статистичний аналіз і оцінювання часткових й узагальнюючих показників фінансових результатів економічної діяльності.
4. Адаптація статистичних методів та моделей, за допомогою яких виявляються та оцінюються економічні зв'язки фінансових результатів підприємств регіону.
5. Підготовка рекомендацій для прийняття управлінських та економічних рішень.

Реалізація кожного етапу алгоритму потребує використання конкретних статистичних методів, що залежить від мети моніторингу. Під час формування статистичної бази доцільно звертатися до статистичного та бухгалтерського обліку, фінансової звітності чи статистичних

щорічників [4]. Так чи інакше на цьому етапі відбувається статистичне спостереження. Другий та третій етапи потребують проведення розподілу підприємств за масштабом виробництва, видом економічної діяльності, розрахунків відносних величин інтенсивності (у вигляді показників прибутковості, рентабельності, коефіцієнтів обороту, закріплення та інших), порівняння (у вигляді співвідношення доходів та витрат), структури, динаміки, побудови індексів. На четвертому етапі доцільно використовувати методи вимірювання та оцінювання взаємозв'язків, насамперед кореляційно-регресійний аналіз [5], [6], [7]. Реалізація п'ятого етапу алгоритму можлива тільки за результатами, отриманими на попередніх етапах.

Завдяки запропонованому алгоритму моніторингу фінансових результатів підприємств Одеської області отримані наступні результати.

Незважаючи на міцний економічний потенціал та розвинену ринкову інфраструктуру, протягом 2012 – 2013 рр. економіка Одеської області, як і всієї України, функціонувала в умовах несприятливої економіко-політичної інфраструктури. Це визначило погіршення основних макроекономічних показників, перш за все – прибутків. Так, підприємствами області за 2013 р. одержано 515,7 млн. грн. збитку, що у 2,8 разів більше за збиток, отриманий у 2012 р. Найбільший від'ємний результат спостерігався на підприємствах промисловості – 1,6 млрд. грн. збитку. Значні збитки одержали підприємства операцій з нерухомим майном, будівництва [4]. У цілому в 2013 р. збитково працювало 31,6% підприємств, що на 3,5 п.п. менше, ніж у 2012 р. У той же час 68,0% підприємств та організацій Одещини мали позитивний результат і одержали загалом 6,4 млрд. грн. прибутку. Позитивний фінансовий результат до оподаткування мали підприємства транспорту, сільського господарства, лісового та рибного господарства, фінансової та страхової діяльності, освіти. У цілому в 2013 р. порівняно з 2012 р. відносна швидкість зростання збиткових підприємств Одеської області випереджала відносну швидкість зростання прибуткових підприємств в 3,7 разів.

Якщо проаналізувати розподіл підприємств на збиткові та прибуткові у кожній галузі діяльності, то можна зробити висновок, що в основному підприємства сільського, лісового та рибного господарства приносять області прибутки, підприємства інших видів діяльності мають більш треті збиткових підприємств. Такий розподіл свідчить про неефективне розміщення виробничих потужностей, низьке бюджетне фінансування (це стосується перш за все підприємств мистецтва, спорту, розваг та відпочинку).

Моніторинг фінансових результатів та їх складових у динаміці за період 2006-2013 рр. довів, що найбільший розрив між прибутками та збитками спостерігався у 2007 р., а починаючи з 2008 р. фінансові результати вже були від'ємними, незважаючи на зростання прибутку, тобто збитки зростали більш високими темпами. Причинами падіння прибутків можна вважати зменшення інвестиційного попиту, незначний

рівень державного фінансування, низьку економічну активність у країнах – основних торговельних партнерах України та Одещини. За період 2006-2013 рр. прибуток підприємств Одеської області в середньому щорічно зростав на 9,0%, а збиток – на 29,2%.

Для виявлення факторів, які впливають на фінансові результати, та оцінки сили їх впливу доцільно звернутися під час моніторингу до кореляційно-регресійного аналізу. При цьому особлива увага повинна надаватися обсягам отриманого прибутку у попередні роки, оскільки ці показники можна розглядати як авансування капіталу для створення продукту, тобто виявляється зв'язок між наступними рівнями часового ряду з попередніми. В такому випадку для характеристики взаємозв'язків факторів можна звернутися до розробки авторегресійної факторної моделі.

В ході апріорного аналізу об'єкта моніторингу як результативну ознаку було обрано сальдо фінансових результатів до оподаткування підприємств Одещини, а факторами, які на них впливають: валовий регіональний продукт попереднього року, капітальні інвестиції, рентабельність операційної діяльності, коефіцієнт покриття експортом імпорту, попередні обсяги сальдо фінансових результатів до оподаткування. Для обробки і аналізу статистичної інформації використано редактор MS Excel.

В результаті реалізації алгоритму авторегресійного факторного аналізу отримано наступне рівняння авторегресії [6], [7]:

$$\hat{Y}_t = -5466.8 + 1174.7 X_3 + 0.487 Y_{t-1}$$

При збільшенні рентабельності операційної діяльності на 1,0% сальдо фінансового результату до оподаткування збільшиться на 1174,7 млн. грн., а зі збільшенням попереднього сальдо фінансових результатів на 1 млн. грн. поточні фінансові результати збільшаться на 487 тис. грн.

За всіма статистичними характеристиками (коефіцієнтом множинної кореляції, коефіцієнтом детермінації, нормованим коефіцієнтом детермінації, F -критерієм Фішера, t -критерієм Ст'юдента) отримана модель статистично значуща, точна, надійна та адекватно описує фінансові результати підприємств Одещини.

В загалі, в якості показника тісноти кореляційного зв'язку обирається коефіцієнт множинної кореляції (R). В нашому випадку високе значення $R=0,947$, вказує на досить тісний авторегресійний зв'язок між сальдо фінансових результатів та факторів, які на них впливають.

Коефіцієнт детермінації свідчить, що 89,6% варіації фінансових результатів пояснюється рентабельністю операційної діяльності та зміною сальдо фінансових результатів у минулому. На частку факторів, які не увійшли до моделі, приходиться лише 10,4% варіації фінансових результатів. Оскільки дана сукупність спостережень невелика, то необхідно звернути увагу на нормований коефіцієнт детермінації ($R^2_n=85,5\%$), що трохи нижче за звичайний коефіцієнт детермінації, але він підтверджує попередні висновки про точність авторегресійної моделі.

Перевірка моделі за F -критерієм Фішера, а також за t -розподілом Ст'юдента, дозволяє з ймовірністю 95,0% вважати отриману модель у цілому та окремі її коефіцієнти статистично значущими й надійними та суттєвими.

Проведений статистичний моніторинг фінансових результатів підприємств Одещини дозволів зробити такі висновки та рекомендації: по-перше, у структурі економіки Одеської області провідну роль відіграє агропромисловий комплекс, якій потрібно модернізувати та розвивати відповідно до світових стандартів, оскільки саме він є прибутковим; по-друге, розвивати середні підприємства, як базис ринкових відносин; по-третє, позбавлятися збиткових підприємств, для яких отримання збитків є звичкою або реструктурувати їх; по-четверте, проводити гнучку фінансову та податкову політику, посилити контроль над витратами виробництва.

У цілому, подана процедура моніторингу є досить ефективною, не потребує додаткових витрат, оскільки базується на статистичних і фінансових даних.

Література:

1. Статистичний моніторинг ділової активності підприємств: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / М. В. Пугачова, Н. О. Парфенцева, О.В. Гончар; Національна академія статистики, обліку та аудиту. – К.: ТОВ "Видавничо-поліграфічний дім "Формат", 2011. – 468 с.
2. Самотоєнкова О. В. Статистичний моніторинг кон'юктури ринку та оцінка ефективності функціонування підприємств на ринку товарів і послуг / О. В. Самотоєнкова // Методологія статистичного забезпечення розвитку регіону: монографія / за заг. ред. канд. економ. наук, професора А. З. Підгорного. – Одеса: Атлант, 2012. – С. 165-196.
3. Галіцин В. К. Моніторинг у системі управління реалізацією державної цільової програми / В. К. Галіцин, О. П. Суслов, Н. К. Самченко // Моделювання та інформаційні системи в економіці. – 2013. – Вип. 89. – С. 26-46. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mise_2013_89_5.pdf
4. STATE STATISTICS SERVICE OF UKRAINE. Статистичний збірник. «Регіони України». 2013. Частина I, II. Statistical publication. Regions of Ukraine. 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ird.gov.ua/1/zb_reg2_2014.pdf
5. Погорелова Т. В. Статистичні методи оцінювання фінансової діяльності підприємств та організацій / Т. В. Погорелова // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. пр. / ред. М. І. Зверяков; Одеський держ. екон. ун-т. – Одеса, 2007. – Вип. 25. – С. 276-282.
6. Підгорний А. З. Міжнародна статистика: навчальний посібник / А. З. Підгорний, О. Г. Милашко, О. П. Русєва. – Одеса: ОНЕУ, 2012. – 162 с.
7. Підгорний А. З. Удосконалення методології статистичного оцінювання розвитку регіону: звіт про НДР (проміжн.) / А. З. Підгорний, О. В. Самотоєнкова, К. В. Семенова та інші. – Одеса, 2014. – 118 с.